

Kas Eesti piimatootmine on ELi tulusaim?

Marju Aamisepp, Jäneda Maamajanduse Infokeksus

Kommentaariks Äripäevas 25.novembril 2014 ja Äripäeva põllumajanduse lisa jaanuaris 2015 ilmunud artiklitele, milles on võetud vahendada uudist, et Soome Põllumajanduse ja Tehnoloogia Uuringute Instituudi (MTT) poolt avaldatud andmetel olid Eesti piimatootjad 2012. aastal ELi tulusaimad. Tegemist ei ole siiski spetsiaalse piimatootmise tasuvusuuringuga, vaid ELi igaaastase põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi (FADN)¹ põhjal avaldatud majandustulemustega, mille alusel on Soome teadlased esile toonud kõigi liikmesriikide nn tulukoefitsiendid (*profitability ratio*). Eesti oli selle näitaja poolest 2012. aastal ELi kõrgeimal tasemel. Selleks, et aru saada, kas Eesti piimatootjad on ka tegelikult tasuvuse poolest ELi eesrinnas, tuleks lähemalt vaadata, kuidas tulukoefitsient on arvutatud.

Tulukoefitsiendi on siin mõeldud ettevõtjatulu suhet arvestusliku tasustamata tööjõukulu ja omakapitalilt võimaliku teenitava intressitulu summasse.

- Ettevõtjatulu arvutamisel võetakse arvesse toodangu väärtus ja saadud toetused ning sellest lahutatakse kõik kulud, mis selle toodangu tootmiseks oli vaja teha. Seejuures ei arvestata kuluna tööjõukulu tasustamata tööjõule (nt talupere liikmete või omaniku tasustamata töötundide eest).
- Tulukoefitsiendi arvutamisel võetakse arvesse ka hinnanguline tööjõukulu töötundide eest, mille eest töötajate tegelikult tasu ei saanud. See kulu arvestatakse keskmisel palgatasemel, mida maksti tasustatud tööjõule.
- Lisaks sellele võetakse tulukoefitsiendi juures arvesse ka teoreetiliselt võimalik intressitulu, mida oleks võimalik teenida omakapitali välja laenates.

Tegelikult ei sobi tulukoefitsient tasuvuse võrdlemise näitajaks ELi tasandil, sest piimatootmisettevõtete struktuur on liikmesriikide lõikes väga erinev ja antud näitaja on sellest liiga tugevalt mõjutatud. Soome teadlased on esile tõstnud, et ainult kuues liikmesriigis katsid sissetulek piima müügist ja saadud toetused tootmiskulusid, st tulukoefitsient oli suurem kui 1. Lisaks Eestile kuulusid tulusaimate hulka ka Ungari, Portugal, Tšehhi, Leedu ja Itaalia. Teemaga kursis olijad teavad, et vähemalt kolme riiki esikuuikust ei saa tõsiselt piimatootjaks pidada.

Kahtlemata omab suurt mõju tulukoefitsiendi arvutamisel palgatase, mis on erinevates riikides kordades erinev. Aga kõige suuremat mõju avaldab antud näitaja puhul ikkagi see, milline on tasustatud ja tasustamata tööjõu osakaal ettevõtetes. Kui tasustamata tööjõu osatähtsus on marginaalne või olematu, siis mõjutab see kahtlemata tulukoefitsienti ja näitab tasuvust kõrgemana kui neis riikides, kus tasustamata tööjõud peretaludes on domineeriv. Mida suurem on tasustamata tööjõu osakaal kogu tööjõukulus, seda madalam on tulukoefitsient.

Nii näiteks on Sloveenias ainult 2% piimatootmisettevõtete tööjõust tasustatud, seega on valdavalt tegemist peretaludega, kus töötasu ei maksta. Soomes on 14% tööjõust tasustatud. Seevastu Slovakkias on 96% piimatootmisettevõtete tööjõust tasustatud, seega on valdavalt tegemist äriühingutega. Eestis oli 2012. aastal 76% piimatootmisettevõtete

¹ Eestis kogub põllumajandustootjate raamatupidamise andmebaasi andmeid Maamajanduse Infokeksus

töõjõust tasustatud ja tulukoefitsient 1,56. Kui Eestis oleks näiteks ainult peretalud ja töötasu üldse ei makstaks, oleks kõigi ülejäänud tingimuste samaks jäädes vastav koefitsient 1,2.

Kindlasti ei tohiks tasuvuse analüüsimisel piirduda ainult ettevõtjatulu või tulukoefitsiendi väljatoomisega. Lisaks tuleks analüüsida ka teisi näitajaid (näiteks netolisandväärtus tööjõu aastaühiku kohta, investeerimisvõimekus, tööjõu kasutamise efektiivsus jne). Liikmesriikide tulemuste võrdlemisel ei tohiks tähelepanuta jätta ka toetuste erinevat taset.

Maamajanduse Infokeskuses on piimatootmise tasuvust igal aastal analüüsitud, piimatootmise kohta tehtud analüüse võib vaadata aadressilt: <http://www.maainfo.ee/index.php?page=17>.

Ei saa päris nõus olla viimasel ajal levima hakanud väitega, et Eesti põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas (FADN) sisaldab väga väheste suurtootjate andmeid. Näiteks esitas 30st Eesti kõige suuremast piimatootjast 2013. aastal FADNisse oma andmeid 19. Seega esindas üks FADNi valimis osalenud suurtootja 1,6 sarnasesse suurusgruppi kuuluvat piimatootjat Eestis ja see on vabatahtliku osaluse juures väga kõrge esindatus. Esindatuse parandamine ja andmete usaldusväärsuse tõstmine on võimalik ainult tootjate aktiivse osalemisega andmete esitamisel. Tootjate huvitatuse tõstmiseks koostame igale valimis osalenud tootjale majandustulemuste analüüsi (k.a piima tootmise omahinna arvutus) ja võrdluse suuruse poolest sarnasesse gruppi kuuluvate piimatootjate majandustulemustega.

Euroopa Komisjoni viimane aruanne piimatootmise kohta FADN andmetel on alla laaditav aadressilt: http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/Dairy_Farms_report_2013_WEB.pdf

Lisaks sellele osaleb Eesti ka OECD juures tegutseva mikromajandusliku analüüsi võrgustiku töös, kus momendil on käsil uurimistöo teemal „*Dynamics of dairy farm productivity growth: cross-country comparison*“. Selle uuringu tulemused peaksid saama avalikuks 2015 .aasta kevadel.